

AKADEMIK LITSEY VA KASB-HUNAR MAKTABLARIDA GEOGRAFIYA TA'LIMI

Safarov I.B., – *Qarshi davlat universiteti o'qituvchisi*

Abdishukurova M.A. - *Qarshi davlat universiteti talabasi. O'zbekiston*

Annotatsiya: Ushbu maqolada geografiya ta'limini akademik litseylarda va kasb-hunar maktablarida o'qitishning maqsadi, metodologiyasi va o'quvchilarga qo'llanilishi mumkin bo'lgan tavsiyalar muhokama qilinadi. Maqola, geografiya o'qitish jarayonini yanada samarali qilish uchun takliflar va tavsiyalarni o'z ichiga oladi.

Kalit so'zlar: geografiya ta'limi, akademik litsiya, kasb-hunar maktabi, pedagogika, o'quvchilarga tavsiyalar, ta'lim metodlari, interaktiv o'qitish

ПРЕПОДАВАНИЕ ГЕОГРАФИИ В АКАДЕМИЧЕСКИХ ЛИЦЕЯХ И ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ УЧИЛИЩАХ

Сафаров И.Б., – преподаватель Каршинского государственного университета

Абдишукурова М.А. – студентка Каршинского государственного университета.

Узбекистан

Аннотация: В статье рассматриваются цель, методика и рекомендации по преподаванию географии в академических лицеях и профессиональных училищах, а также рекомендации, которые можно применить к учащимся. В статье содержатся предложения и рекомендации по повышению эффективности процесса обучения географии.

Ключевые слова: урок географии, академический лицей, профессиональное училище, педагогика, рекомендации учащимся, методика обучения, интерактивное обучение.

GEOGRAPHY TEACHING IN ACADEMIC LYCEUMS AND VOCATIONAL SCHOOLS

Safarov I.B., – *teacher of Karshi State University*

Abdishukurova M.A. - *student of Karshi State University. Uzbekistan*

Abstract: This article discusses the purpose, methodology and recommendations for teaching geography in academic lyceums and vocational schools, which can be applied to students. The article contains suggestions and recommendations for making the process of teaching geography more effective.

Keywords: geography lesson, academic lyceum, vocational school, pedagogy, recommendations to students, teaching methods, interactive teaching

Kirish: Geografiya darsi, nafaqat tabiiy fanlarni o'rgatish, balki o'quvchilarning umumiy bilim doirasini kengaytirish va ularda tahlil qilish, muammolarni hal qilish kabi ko'nikmalarni rivojlantirishda muhim o'rin tutadi. Akademik litseylarda va kasb-hunar maktablarida geografiyaning o'qitilishi esa turli maqsadlarni ko'zda tutadi. Akademik litseylarda geografiya darsi o'quvchilarga keng dunyoqarash va ilmiy asoslarni berishga qaratilgan bo'lsa, kasb-hunar maktablarida esa geografiyaning amaliy tomonlarini, ayniqsa, kasbiy faoliyatda foydalaniladigan geografik bilimlarni o'rgatishga urg'u beriladi. Ushbu maqolada geografiya fanining o'qitilish maqsadlari, tavsiyalari va metodlari tahlil qilinadi.

Geografiya darsining akademik litsiyalarda o'qitish maqsadi:

✓ Akademik litseylarda geografiya o'quvchilarga ilmiy va nazariy bilimlarni berish, tabiat va jamiyat o'rtasidagi o'zaro aloqalarni tushuntirish, va geografik fikrlashni rivojlantirishga qaratilgan.

✓ Bu yerda geografiyaning ta'limiy maqsadi o'quvchilarning ilmiy tafakkurini rivojlantirish, turli hududlarning tabiiy resurslarini, iqlimini, iqtisodiy va ijtimoiy sharoitlarini o'rganish, shuningdek, global muammolarni hal qilish uchun asosiy bilimlarni berishdir.

Kasb-hunar maktablarida geografiya darsining maqsadi:

Kasb-hunar maktablarida geografiya amaliy fan sifatida o'qitiladi. O'quvchilarga geografiyaning amaliy jihatlari, masalan, tuproqshunoslik, transport geografiyasi, va tabiiy resurslar bo'yicha bilimlar beriladi.

Geografiya o'qitish metodlari va tavsiyalari:

Interaktiv metodlar: O'quvchilarga geografiyani o'rgatishda interaktiv metodlardan foydalanish, masalan, guruh ishlari, munozaralar, va amaliy mashg'ulotlar, ularning geografik tafakkurini rivojlantirishga yordam beradi.

Zamonaviy texnologiyalarni qo'llash: GIS tizimlari, raqamli xaritalar va boshqa zamonaviy texnologiyalar geografiya darsini yanada qiziqarli va samarali qiladi.

Amaliy ishlar va loyihalar: O'quvchilarga geografiya bo'yicha mustaqil tadqiqotlar va loyihalar bajarishga imkoniyat yaratish, ularning muammolarni hal qilish va taqdimot qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Maktab va akademik litsiyalarda geografiya darsini samarali o'tkazish uchun bir qancha metodlardan foydalanish mumkin. Har bir metod o'quvchilarning bilim olish jarayonini yanada qiziqarli va samarali qilishga yordam beradi. Quyida geografiya darsini o'tkazishda qo'llanilishi mumkin bo'lgan ba'zi metodlar:

Interaktiv metodlar

- Guruh ishlari va munozaralar: O'quvchilarni kichik guruhlariga bo'lib, geografik masalalar bo'yicha munozara qilish, ijtimoiy yoki ekologik masalalar yuzasidan fikr almashish. Bu metod o'quvchilarning fikrlash, tahlil qilish va o'z nuqtai nazarini ifodalash ko'nikmalarini rivojlantiradi.

- Case-study (Holat tahlili): O'quvchilarga real hayotdagi geografik muammolarni taqdim etib, ular ularni tahlil qilib, yechimlarni topishga harakat qilishlari so'raladi. Bu metod o'quvchilarning amaliy ko'nikmalarini oshiradi.

Loyihaviy metod - O'quvchilarga mavzu bo'yicha loyiha yaratish vazifasi beriladi. Masalan, iqlim o'zgarishi yoki turli hududlarning iqtisodiy rivojlanishi haqida loyiha tayyorlash. Bu metod o'quvchilarda mustaqil o'ylash, tadqiqotlar o'tkazish va topshiriqni yakunlash ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Zamonaviy texnologiyalardan foydalanish:

- GIS (Geografik axborot tizimlari): Zamonaviy texnologiyalar yordamida o'quvchilar geografik ma'lumotlarni o'rganishadi, kartalar va xaritalar yordamida turli hududlar haqida ma'lumot oladilar. GIS texnologiyalari yordamida o'quvchilarga hududlarning tabiiy resurslarini, iqlimini, transport tizimlarini va boshqalarni o'rgatish mumkin.

- Virtual ekskursiyalar: Kompyuter va internet imkoniyatlaridan foydalangan holda, o'quvchilar dunyoning turli burchaklariga virtual sayohat qilishlari mumkin. Bu metod o'quvchilarga geosiyosiy va ekologik jarayonlarni yaxshiroq tushunishga yordam beradi.

Muvaffaqiyatli o'qitish uchun o'yinlar va simulyatsiyalar

- **Geografik o'yinlar:** O'quvchilarni o'yin orqali o'rgatish, masalan, xarita tuzish, yer yuzasining turli shakllarini aniqlash yoki tabiiy resurslarni boshqarish. Bunday o'yinlar o'quvchilarga geografik bilimlarni amaliy ravishda o'rganishga yordam beradi.

- **Simulyatsiya va ro'l o'ynash:** O'quvchilarni turli ijtimoiy va iqtisodiy sharoitlarda qanday qarorlar qabul qilishlarini simulyatsiya qilish. Bu metod o'quvchilarni mas'uliyatli qarorlar qabul qilishga, global muammolarga yechim topishga o'rgatadi.

Aqliy xarita (Mind map) yaratish - O'quvchilarga mavzu bo'yicha aqliy xarita yaratish vazifasi beriladi. Bu metod yordamida ular geografik tushunchalar va mavzularni bog'lashadi, ya'ni o'rganilgan bilimlarni tizimlashtirishadi. Bu usul, o'quvchilarning eslab qolish va mantiqiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Amaliy mashg'ulotlar: Poligon ishlari: O'quvchilarga haqiqiy yer yuzasida yoki sinfda turli kartografik ishlarni bajarishga imkoniyat yaratish. Masalan, xarita tuzish, masofa o'lchash yoki geografik nuqtalarni belgilash.

- **Tabiiy hodisalar yoki ekosistemalarni tahlil qilish:** O'quvchilarga ekologik yoki tabiiy hodisalar haqida tahlil qilishni o'rgatish. Bu, o'quvchilarga geografiyani nafaqat nazariy, balki amaliy ravishda o'rgatishga yordam beradi.

- *Kartalar va xaritalar yordamida o'rgatish:* Geografik ma'lumotlarni vizual tarzda taqdim etish o'quvchilarning yaxshiroq tushunishini ta'minlaydi. Kartalar, diagrammalar, infografikalar va boshqa vizual materiallar geografik jarayonlarni va xususiyatlarni o'rgatishda samarali yordam beradi.

- *Rasml materiallar:* Tabiat, iqlim, shahar va qishloq joylarining rasml ko'rinishlari orqali mavzularni o'rgatish o'quvchilarning tasavvurini kengaytiradi.

- O'quvchilarga turli geografik muammolarni, masalan, iqlim o'zgarishi yoki ekologik buzilishlarni tahlil qilish va muhokama qilishni taklif etish. Bu metod o'quvchilarning fikrlash va o'z nuqtai nazarlarini asoslash ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Xulosa: Geografiya darsini akademik litseylarda va kasb-hunar maktablarida o'qitish, o'quvchilarning nafaqat ilmiy bilimlarini, balki amaliy ko'nikmalarini ham rivojlantirishga xizmat qiladi. Akademik litseylarda geografiya o'quvchilarning umumiy dunyoqarashini kengaytirish, ekologik va ijtimoiy masalalar bo'yicha ongini shakllantirishga yordam beradi. Kasb-hunar maktablarida esa geografiya, o'quvchilarga o'z kasblarida foydalanadigan amaliy bilimlarni berishga qaratilgan. Zamonaviy pedagogik usullar, interaktiv metodlar va texnologiyalarni qo'llash, geografiya darslarini yanada samarali va qiziqarli qilishga yordam beradi. O'qitish jarayonini yanada takomillashtirish uchun pedagoglarga yangicha yondashuvlar va metodlarni qo'llash tavsiya etiladi.

Ushbu maqola geografiya darslarini akademik litseylarda va kasb-hunar maktablarida samarali o'qitish bo'yicha ilmiy va amaliy tavsiyalarni o'z ichiga oladi, shuningdek, geografiyaning ta'limdagi o'rni va o'quvchilarga beradigan foydalari haqida umumiy tasavvur yaratadi.

Adabiyotlar

1. Muqumova H. I. Geografiya darslarida foydalaniladigan interfaol metodlar xususida //Экономика и социум. – 2023. – №. 3-2 (106). – С. 198-202.
2. Muqumova H. I., Toxtamishov A. Ta'limda innovatsion texnologiyalarning o'rni //Экономика и социум. – 2024. – №. 4-2 (119). – С. 320-324.
3. Safarov I. B., Raxmonov A. R. Biogeografiya fanini o'qitishda innovatsion texnologiyalar //Экономика и социум. – 2025. – №. 1-2 (128). – С. 428-431.
4. Djurayev M., Qurbonova C., Husenov J. Geografiya fanining maktablarda o'tilish sifati //Журнал академических исследований нового Узбекистана. – 2024. – Т. 1. – №. 5. – С. 71-73.
5. Muqumova H. I., Ishpulatov B. B. Geografiya maydonchasida meteorologik kuzatishlar //Экономика и социум. – 2024. – №. 5-1 (120). – С. 527-531.
6. Safarov I. B. Developing in mubarak district pilgrimage tourism //Экономика и социум. – 2024. – №. 5-2 (120). – С. 590-593.
7. Safarov I. B. Geographical features of pilgrimage tourism (in the case of Kashkadarya region) //Экономика и социум. – 2023. – №. 2 (105). – С. 321-324.

8. Qurbonov P. R. Iqlim o'zgarishi sharoitida tekislik mintaqasi shaharlarining rivojlanish xususiyatlari (Janubiy O'zbekiston misolida) //Экономика и социум. – 2023. – №. 10 (113)-1. – С. 210-214.